

ЕЛЕКТРОННО ИЗДАНИЕ

БЮЛЕТИН

СЪДЕБНА ПРАКТИКА ПО ПРАВТА НА ЧОВЕКА

Брой 7, април 2011 г.

Съдържание

В настоящия седми бюлетин „Съдебна практика по правата на човека“ ще намерите кратко резюме на решенията, постановени през март 2011 г. от Европейския съд по правата на човека („ЕСПЧ“) по дела срещу България, подбрани решения на ЕСПЧ по дела срещу други държави, както и решения на Съда на Европейския съюз („СЕС“) по дела, касаещи защитата на правата на човека. Бюлетинът излиза в електронен вариант дванадесет последователни месеца и се разпространява безплатно.

Подбрани и представени са решения в следните области:

- право на живот;
- забрана за изтезание и нечовешко и унижително отнасяне или наказание;
- право на свобода и сигурност;
- право на справедлив съдебен процес и на достъп до съд;
- право на зачитане на личния живот;
- свобода на изразяване, на съвестта и религията, на събранията и на сдружаване;
- право на собственост;
- забрана за дискриминация;
- свобода на придвижване;
- право на образование.

Амбицията на фондация „Български адвокати за правата на човека“ е този бюлетин да достига до максимално широк кръг представители на юридическата професия и да ги подпомага в работата им по прилагане на европейските правозащитни стандарти в България.

1. ПРАВО НА ЖИВОТ

- **ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ**

Италия не е нарушила задълженията си по чл. 2 от Конвенцията във връзка със смъртта на демонстрант по време на среща на Г-8.

Решение на Голямото отделение по делото [Giuliani and Gaggio v. Italy \(no.23458/02\)](#)

Фактите: Жалбоподателите са родителите и сестрата на Карло Джулиани, който на 20.07.2001 г. участвал в демонстрация срещу среща на Г-8 в Генуа, съпроводена от яростни сблъсъци между антиглобалистите и полицията. В един момент демонстрантите нападнали с железни пръти, кирки, камъни и други подръчни материали джип, в който се намирали трима карабинери. Един от карабинерите извадил оръжието си и след предупреждение стрелял два пъти извън автомобила. Карло Джулиани, който участвал активно в нападението, бил ранен смъртоносно в лицето и паднал на земята. В опит да придвижи автомобила по-далеч от тълпата, шофьорът минал на два пъти през тялото на младия мъж.

Срещу полиция, който стрелял, и срещу шофьора било образувано наказателно производство по обвинение за умишлено убийство. От аутопсията, извършена веднага след изнасянето на тялото от площада, било установено, че смъртта е настъпила в резултат на изстрела. През юни 2002 г. вещи лица изказали мнение, че полицията е стрелял нагоре, но куршумът е бил отклонен от камък, хвърлен от друг демонстрант. На 05.05.2003 г. производството било прекратено. Според съдия следователя шофьорът на джипа не е можел да види тялото на падналия мъж

заради тълпата наоколо, а другият полицай стрелял във въздуха без намерение да убива и във всички случаи действал при самоотбрана.

Решението: По оплакването, че полицията е *употребила прекомерна сила*, ЕСПЧ отбелязва, че полицаят, който стрелял, е бил обграден от гневна група демонстранти, яростно нападащи джипа, в който той е бил изолиран с още двама карабинери. Според Съда той е действал с твърдото убеждение, че атаката на демонстрантите представлява реална физическа заплаха за него и колегите му. Освен това полицаят предупредил, че ще стреля, като през това време държал оръжието си така, че да се вижда от всички, и произвел изстрелите едва след като предупреждението не възпряло нападателите. При тези обстоятелства употребата на потенциално смъртоносна сила е била оправдана и фактът, че е имало риск някой от нападателите да пострада, не означава сам по себе си, че действията на полицая при самозащита са били прекомерни или непропорционални. Затова в този аспект няма нарушение на чл. 2.

По оплакването, че Италия не е взела необходимите *законодателни, административни и регулаторни мерки*, за да намали доколкото е възможно негативните последици от употребата на сила, Съдът отбелязва, че съответните разпоредби на италианския наказателен кодекс са адекватни. Що се отнася до аргумента на жалбоподателите, че правоприлагащите органи е трябвало да бъдат въоръжени с несмъртоносно оръжие, Съдът намира, че този въпрос е ирелевантен, тъй като в случая смъртта е настъпила по време на изненадваща и силова атака, излагаща на непосредствен и сериозен риск живота на трима карабинери. Съдът посочва, че от Конвенцията не може

да се направи извод, че полицаите не следва да имат право да разполагат със смъртоносно оръжие, за да противодействат на такива нападения. Затова Съдът намира, че и в този аспект няма нарушение на чл. 2.

На следващо място, жалбоподателите се оплакват, че властите не са взели **достатъчни мерки за опазване на обществения ред**. Съдът подчертава, че настоящата жалба не касае общо опазването на обществения ред по време на срещата на Г-8, а въпроса дали при организирането и планирането на това събитие е имало пропуски, които биха могли да бъдат свързани пряко със смъртта на Карло Джулиани. Съдът отбелязва, че нападението, при което той бил прострелян, е станало в относително спокоен момент след дълъг ден на сблъсъци и не е било възможно да се предвиди, че точно на това място и при такива обстоятелства ще има нападение. Наред с това Съдът отчита, че за охраната на срещата на Г-8 са били мобилизирани 18 000 униформени служители. На последно място, няма доказателства, че на Карло Джулиани е била оказана неадекватна или закъсняла помощ, или че джипът е минал през тялото му нарочно – от аутопсията е видно, че куршумът е увредил мозъкът му толкова тежко, че смъртта е настъпила за няколко минути.

И накрая, по оплакването, че **смъртта на Карло Джулиани не е била разследвана ефективно**, Съдът приема, че на жалбоподателите е бил осигурен достъп до производството в обем, който им е гарантирал защитата на техните интереси. Освен това няма данни за пропуски в направените експертизи, а причината за смъртта на Карло Джулиани е била безспорно установена. Разследващите органи и вещите лица са били обективни и няма нарушение на изискването да са независими. Спазено е било и изискването за бързина на разследването, което е приключило само година и четири месеца след смъртта на Карло. На тези основания Съдът намира, че няма нарушение на чл. 2 и в този аспект.

Убийството от полицаи на младеж, който не е бил въоръжен и не е

представлявал конкретна опасност, е в нарушение на чл. 2 от Конвенцията (право на живот).

Решение на Съда по делото [Alikaj and others v. Italy \(application no. 47357/08\)](#)

Фактите: През нощта срещу 03.12.1997 г. Джулиан, син и брат на жалбоподателите, пътувал заедно с трима свои приятели в откраднат автомобил, когато полицията ги спряла за рутинна проверка. Излизайки от колата, младежите побягнали, а полицаите се затичали след тях, като стреляли предупредително. Един от куршумите засегнал в сърцето Джулиан, който починал на място.

А. Р., полицаят, произвел фаталния изстрел, бил обвинен в убийство по непредпазливост, но първоначално производството било прекратено, като властите приели, че убийството не е извършено виновно, тъй като докато стрелял той се подхлъзнал. Впоследствие делото било възобновено, но въпреки че съдилищата били на мнение, че А. Р. е действал с престъпна небрежност, през 2008 г. те прекратили делото поради изтичане на давността за наказателно преследване.

Решението: Според ЕСПЧ употребата на сила в случая би била оправдана само ако е била „абсолютно необходима“ с оглед на конкретните обстоятелства. В тази връзка Съдът отбелязва, че полицаите не са знаели, че автомобилът, в който са пътували Джулиан и приятелите му, е откраднат, и не са имали основание да смятат, че младежите, които не били въоръжени, представляват някаква опасност. Следователно силата, употребена от полицията в случая, не е била „абсолютно необходима“. До подобен извод стигнали и националните съдилища, които изтъкнали, че А. Р., е действал с престъпна небрежност, тичайки в тъмното по мократа и хлъзгава земя и държейки пръста си на спусъка, готов да стреля. Затова ЕСПЧ заключава, че е налице нарушение на материалния аспект на чл. 2.

По процедурния аспект на чл. 2 Съдът отчита, че производството е продължило толкова дълго, че наказателното преследване се е погасило по давност. Следователно властите не са проявили необходимото в случая специално усърдие. Съдът отчита още, че първоначалните следствени действия са били извършени от полицаи от поделението на А. Р. и са били ръководени от неговия началник. Затова не е изпълнено и изискването за независимо разследване на смъртта на Джулиан. По тези съображения Съдът намира нарушение на чл. 2 и в този аспект.

Нарушение на позитивните задължения на Русия по чл. 2 от Конвенцията във връзка с въздушно нападение на федералните служби над чеченско село.

Решение на Съда по делото [Esmukhambetov and others v. Russia \(no. 23445/03\)](#)

Фактите: Жалбоподателите са 27 руски граждани, които живеели в чеченско село на границата между Дагестан и Чечения. На 12.09.1999 г. селото било нападнато по въздух от два правителствени военни самолета, в резултат на което били убити две деца и три жени. Първият жалбоподател г-н Esmukhambetov станал свидетел на смъртта на двамата си синове и на съпругата си. От въздушното нападение били разрушени и тежко повредени около 30 къщи. Много от живеещите в селото избягали и когато след няколко дни се върнали, видели военнорслужещи да събарят и останалите къщи. Повечето от жалбоподателите повече не се върнали в селото. Те прекарвали следващата зима в бежански лагер в Дагестан.

Въпреки множеството жалби на жалбоподателите до различни държавни органи наказателно производство било образувано едва през януари 2002 г., а жалбоподателите били уведомени за него през май 2003 г. През септември 2005 г. производството било прекратено, тъй като липсвали данни за извършено престъпление. В постановлението на прокуратурата се казвало, че нападението

било оправдано от необходимостта да се предотвратят терористични атаки, планирани от членове на незаконно военно формирование. Според жалбоподателите обаче селото им било мирно и в него никога не са живели бунтовници.

Решението: Пред ЕСПЧ руското правителство е твърдяло, че военнорслужещите, бомбардирали селото на жалбоподателите, са действали в съответствие с националното законодателство и целта им е била да гарантират сигурността на цивилното население. Съдът изтъква обаче, че правителството не е посочило на кои нормативни актове се позовава, което е лишило Съда от възможността да прецени дали правната рамка относно употребата на смъртоносна сила е била адекватна и ако е така – дали съдържа ясни гаранции против произволното отнемане на живот. В допълнение, дори да е било вярно, че в селото е имало въоръжени терористи, няма данни да е бил правен какъвто и да било опит за минимизирани на жертвите и щетите, нито да е обсъждан друг начин за постигане на целта, например чрез изпращане на сухопътен отряд. Следователно Русия не е изпълнила позитивното си задължение да защити живота на близките на жалбоподателите и затова в случая има нарушение на чл. 2 от Конвенцията.

По оплакването за нарушение на процедурния аспект на чл. 2 Съдът отбелязва, че въпреки многократните настоявания от негова страна ответното правителство е отказало да предостави материалите по наказателното дело, тъй като информацията била класифицирана. Познавайки се на непълната информация, предоставена от жалбоподателите, Съдът намира, че властите не са изпълнили задължението си да разследват ефективно смъртта на близките на жалбоподателите, тъй като наказателното производство не е било задълбочено, било е образувано повече от две години след събитията, било е прекомерно продължително, а жалбоподателите не са получили почти никаква информация за хода на разследването.

Съдът намира още, че смъртта на невръстните деца и на съпругата на първия жалбоподател, на което той е станал свидетел, му е причинило страдание, което по своята суровост представлява нечовешко отношение. Следователно има нарушение и на чл. 3 от Конвенцията (забрана на нечовешко и унижително отношение).

По повод разрушаването на домовете на жалбоподателите, Съдът намира, че то представлява намеса в правата им по чл. 8 от Конвенцията (право на защита на дома) и чл. 1 от Протокол 1 (право на собственост). Намесата не е била „законна“ и следователно в нарушение на Конвенцията, доколкото цитираният от правителството Закон за борба с тероризма не предоставя правна база за такава сериозна намеса като разрушаване на частна собственост. Освен това законът не дефинира достатъчно ясно обхвата на правомощията на властите и начина за тяхното упражняване, така че да предоставя адекватна защита срещу произвол.

Продължилото прекомерно дълго разследване на полицейско насилие при потушаването на анти-комунистически демонстрации през 1989 г. е в нарушение на процедурния аспект на чл. 2 от Конвенцията.

Решение на Съда по делото [Lăpușan and others v. Romania \(nos. 29007/06, 30552/06, 31323/06, 31920/06, 34485/06, 38960/06, 38996/06, 39027/06 and 39067/06\)](#)

Фактите: Част от жалбоподателите са лица, пострадали при насилственото потушаване на анти-комунистически демонстрации в Румъния през декември 1989 г., а останалите са близки на лица, убити по време на демонстрациите. През 1990 г. прокуратурата започнала разследване във връзка с действията на полицията по време на въпросните демонстрации, срещу няколко души били повдигнати обвинения и делото било внесено в съда, където обаче било многократно бавено и отлагано. През 2006 г. петима от подсъдимите били окончателно осъдени на различни срокове лишаване от свобода.

Решението: ЕСПЧ заключава, че е компетентен да разгледа оплакването, че разследването е продължило прекалено дълго, въпреки че инкриминираните събития датират отпреди ратификацията на Конвенцията от Румъния през 1994 г. Той обаче следва да ограничи анализа си само до периода след ратификацията. Съдът изтъква, че след 1994 г. делото е било многократно бавено и отлагано, като жалбоподателите не са били виновни за това. Макар че е било сложно, делото е било от политическа и обществена значимост, което означава, че властите е следвало да проявят особено внимание и да гарантират, че то ще се реши бързо, за да отхвърлят всякакви съмнения, че толерират или прикриват полицейско насилие. Властите обаче не са действали с необходимото усърдие и делото се е проточило прекомерно дълго, което означава, че е бил нарушен процедурният аспект на чл. 2 от Конвенцията.

2. ЗАБРАНА ЗА ИЗТЕЗАНИЕ И НЕЧОВЕШКО И УНИЗИТЕЛНО ОТНАСЯНЕ

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Физическите наранявания на жалбоподателките, фактът, че двете са станали свидетелки на полицейско насилие срещу близките им, и неефективното разследване на въпросните събития означават, че властите са действали в нарушение на чл. 3 от Конвенцията (забрана на нечовешко и унизително отношение).

Решение на Съда по делото [Ijina and Sarulienė v. Lithuania \(no. 32293/05\)](#)

Фактите: Жалбоподателките са майка и дъщеря. През август 2003 г. полицията нахлула в техния блок, за да претърси съседен апартамент. Когато няколко души от семейството на жалбоподателките се намесили, полицаите започнали да удрят, ритат и заплашват с пистолет съпруга, сина и брата на г-жа Пјина, пред очите на жалбоподателките. Тримата мъже били задържани и отведени в ареста, където били задържани за една нощ, а повдигнатите срещу тях обвинения за обида и съпротива на арест впоследствие били оттеглени. Жалбоподателките също пострадали по време на полицейската акция – кракът на г-жа Sarulien бил премазан от врата, бльсната от полицаи, а г-жа Пјина, която се опитала да спре полицейската кола, отвеждаща близките ѝ, била сграбчена и бльсната от полицаи на земята.

Оплакванията на жалбоподателките срещу упражненото спрямо тях насилие били оставени без уважение след проведено формално полицейско разследване. Изводите на полицията били потвърдени от прокуратурата и съда без допълнителни

разпити на свидетелите и участниците в събитията.

Решението: ЕСПЧ заключава, че употребената от полицията сила е била непропорционална и че физическите наранявания на жалбоподателките, наред с факта, че двете са станали свидетелки на полицейско насилие, упражнено спрямо техните най-близки роднини, е доказателство, че жените са били обект на унизително отношение. Съдът намира още, че проведеното разследване по оплакването на жалбоподателките не е било прозрачно и обективно. Не е бил извършен независим разпит на страните по делото и свидетелите и независим анализ, а напротив, за да прекрати производството, прокурорът единствено е резюмирал събраните от полицията доказателства, а съдът с кратко определение е преразказал предприетите действия по разследването и изводите на прокуратурата. Поради тези съображения има нарушение на чл. 3 от Конвенцията.

Смъртта на невръстните деца и на съпругата на жалбоподателя пред очите му, в резултат на нападение на руски самолети над чеченско село, е причинило на жалбоподателя страдание, което по своята суровост представлява нечовешко отношение и е в нарушение на чл. 3 от Конвенцията.

Решение на Съда по делото [Esmukhambetov and others v. Russia \(no. 23445/03\)](#) – виж раздел 1.

Въпреки липсата на преки независими доказателства, съвкупността от косвени доказателства за причинените наранявания на жалбоподателя и липсата на алтернативно обяснение

на събитията от страна на правителството могат да обосноват разумното предположение, че нараняванията са в резултат на нечовешко и унижително отношение

от страна на полицията, в нарушение на чл. 3 от Конвенцията.

Решение на Съда по делото [Nowak v. Ukraine \(no. 60846/10\)](#) – [виж раздел 3](#).

3. ПРАВО НА СВОБОДА И СИГУРНОСТ

- ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Задържането на полски гражданин в Украйна с цел депортиране е било произволно, защото украинските власти не са се позовали на валидно законово основание.

Решение на Съда по делото [Nowak v. Ukraine \(no. 60846/10\)](#)

Фактите: Жалбоподателят е полски гражданин, който през 2004 г. заминал за Украйна, като преди това информирал властите в Полша за адреса, на който ще пребивава, тъй като срещу него имало висящо наказателно производство. През януари 2005 г. той бил арестуван от украинската полиция, когато отивал в участъка да съобщи за открадната кола, и бил държан в ареста продължение на 4 дни, през които бил жестоко бит, а по ръцете му били гасени цигари и кибритени клечки. На четвъртия ден жалбоподателят бил депортиран за Полша, след като му била връчена писмена заповед за депортиране, в която се посочвало, че е издирван от полските власти.

Г-н Nowak подал жалба до полската прокуратура за упражненото спрямо него насилие. Жалбата му била препратена в Украйна, но на жалбоподателя не е известно да е извършвано някакво разследване. Заведеното от него дело за обезщетение пред полските съдилища било прекратено поради липса на териториална компетентност.

Решението: Макар жалбоподателят да не е могъл да представи обективни доказателства във връзка с твърдението, че нараняванията му са причинени от украинските полицаи, Съдът намира, че

представените медицински заключения, обясненията на жалбоподателя, безспорният факт, че е бил задържан, и липсата на логично обяснение от страна на украинското правителство могат да обосноват разумното предположение, че нараняванията му са били причинени от полицията. Не е извършено ефективно разследване по оплакванията му. Затова Съдът намира нарушение на чл. 3 от Конвенцията, който забранява нечовешко и унижително отнасяне.

Тъй като правителството не е посочило правното основание за задържането на жалбоподателя, а правните норми, които са обосновали депортирането му, не са основание за задържане, Съдът намира, че г-н Nowak е бил задържан произволно и следователно в нарушение на чл. 5, § 1 от Конвенцията. При задържането му било заявено, че е „международен крадец“. Едва четири дни по-късно му била връчена заповед, в която се посочвало, че е задържан с цел депортиране. Отделно от това той не е говорел украински достатъчно добре, за да разбере заповедта. Следователно има нарушение и на чл. 5, § 2 от Конвенцията, който гарантира на задържания правото да бъде своевременно уведомен на език, който разбира, за причините за задържането си. Съдът намира нарушение и на чл. 5, § 4 от Конвенцията, тъй като жалбоподателят не е разполагал с правно средство да обжалване законността на задържането си пред съд.

Накрая, Съдът заключава, че украинските власти са действали в нарушение и на чл. 1 от Протокол 7 (процедурни гаранции при експулсирането на чужденци), защото г-н Nowak не е имал възможност да представи доводи против експулсирането си, заповедта за това е била на език, който той не разбира, и му е била връчена в деня на депортирането му.

4. ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВ СЪДЕБЕН ПРОЦЕС

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Решение на Съда по допустимостта по делото [BZNS \(Edinen\) v. Bulgaria \(no. 28196/04\)](#) – Съдът обявява за недопустимо оплакването на партия БЗНС (Единен), че е нарушено правото ѝ по чл. 6, § 1 от Конвенцията на съдебен процес в разумен срок. 11 години и 9 месеца е продължило дело за неоснователно обогатяване, заведено от държавата срещу партията, но Съдът намира, че вина за забавяне от около 8 години има самият БЗНС, който не е уведомил националния съд, че е променил адреса си на управление, и е демонстрирал незаинтересованост от процеса, като не се е явил на съдебно заседание, след като е бил редовно призван.

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Неуведомяването на жалбоподателя за сроковете, в които може да се обжалва присъда, произнесена срещу него, е в нарушение на правото му на достъп до съд по чл. 6, § 1 от Конвенцията

Решение на Съда по делото [Faniel v. Belgium \(no. 11892/08\)](#)

Фактите: Със задочна присъда от 24.05.2002 г. жалбоподателят бил осъден на шест месеца лишаване от свобода, тъй като системно отказвал на бившата си партньорка достъп до малолетната им дъщеря. Копие от присъдата му било връчено на 24.06.2002 г. В присъдата не се посочвало дали и в какъв срок тя подлежи на обжалване, а полицейският служител, който я връчил, заявил на жалбоподателя, че обжалване не се допуска. Няколко месеца по-късно, когато бил потърсен за

изтърпяване на наказанието, г-н Faniel се консултирал с адвокат и разбрал, че е можел да обжалва присъдата в 15-дневен срок. През октомври 2002 г. той подал жалба, която обаче била отхвърлена от съдилищата като просрочена.

Решението: ЕСПЧ изтъква, че правото на достъп до съд по чл. 6, § 1 от Конвенцията изисква условията за обжалване на съдебните решения не само да бъдат ясни, но и да бъдат по явен начин доведени до знанието на заинтересованите лица. Това с още по-голяма сила важи в случаите като настоящия, в които лицето е било осъдено в задочен процес и не е било придружавано от адвокат при получаването на копие от присъдата. Впоследствие белгийският закон бил променен и било въведено изискването сроковете и условията за обжалване да се посочват в присъдата във всички случаи (към 2002 г. такова изискване е имало по отношение на гражданските съдилища, но не и наказателните). В настоящия случай обаче такова посочване не е имало и следователно е бил нарушен 6, § 1 от Конвенцията.

Разследването на самолетна катастрофа е продължило дълго, но няма данни за виновно забавяне от страна на властите, което означава, че не е нарушено правото на жалбоподателя на достъп до съд за получаване на обезщетение.

Решение на Съда по делото [Lacerda Gouveia and others v. Portugal \(no. 11868/07\)](#)

Фактите: На 04.12.1980 г. при самолетна катастрофа край Лисабон загинали министър-председателят на Португалия Франсиско Са-Карнейро, министърът на отбраната и още няколко души. Загиналите

били близки роднини на жалбоподателите. Официалното разследване на катастрофата, в което участвали и експерти от САЩ и Великобритания и в което жалбоподателите се включили като частни обвинители, продължило до 1995 г., като неколкратно било прекъсвано и възобновявано. Въпреки че няколко души били заподозрени, че са организирали покушение срещу премиера, това не било доказано и разследването приключило с извода, че няма данни за извършено престъпление. През 1995 г. жалбоподателите внесли частен обвинителен акт срещу четирима души, които според тях били отговорни за смъртта на близките им, но по-късно делото било прекратено, тъй като била изтекла предвидената в закона давност за наказателно преследване.

Жалбоподателите се оплакват по чл. 6, § 1 от Конвенцията, че поради забавянето на официалното разследване на катастрофата и изтичането на давността за наказателно преследване са били лишени от достъп до съд.

Решението: ЕСПЧ приема, че чл. 6, § 1 е приложим в гражданскоправния си аспект, защото жалбоподателите, които са се конституирали като частни обвинители в наказателното производство, са имали интерес не само заподозрените лица да бъдат осъдени, но и те самите да поискат обезщетение. В редица дела срещу Португалия (например *Moreira de Azevedo v. Portugal*, no. 11296/84, и *Feliciano Bichão*

v. Portugal, no. 40225/04) Съдът вече е намирал, че това по принцип е достатъчно, за да обоснове приложението на чл. 6, § 1, освен ако заинтересованите лица не са се отказали по недвусмислен начин от правото да търсят обезщетение.

По съществуващото на оплакването Съдът отчита изключителната сложност на делото и необходимостта да се проведат експертизи и да се съберат множество други доказателства и заключава, че няма данни делото да е бавено поради небрежност или виновно поведение от страна на властите. Същевременно властите са стигнали до извода, че няма данни за извършено престъпление, което означава, че изтичането на давност не е единствената пречка пред осъществяването на правото на жалбоподателите на достъп до съд. Следователно няма нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията.

Непредоставянето на ищеца на документи, изискани от съда и представени от ответника, въпреки че ищецът е можел да се запознае с тези документи, ако бе проверявал редовно в деловодството, е нарушение на правото на справедлив процес, гарантирано от чл. 6 от Конвенцията.

Решение на Съда по делото [Gürkan v. Turkey \(no. 1154/04\)](#)

5. ПРАВО НА ЗАЧИТАНЕ НА ЛИЧНИЯ И СЕМЕЕН ЖИВОТ, НА ДОМА И КОРЕСПОНДЕНЦИЯТА

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Няма нарушение на правото на личен живот, когато при прилагането на специални разузнавателни средства за целите на наказателното производство е спазена законната процедура, а лицето е имало възможност да се запознае с получените материали и да ги атакува пред съда.

Решение на Съда по делото [Goranova-Karaeneva v. Bulgaria](#) (no. 12739/05)

Фактите: Г-жа Горанова-Караенева е невролог. През 2001 г., във връзка със сигнал, че е поискала подкуп от страна по съдебно дело, по което била назначена за вещо лице, съдът разрешил използването на специални разузнавателни средства (СРС), включително подслушване. В последвалото наказателно производство срещу г-жа Горанова-Караенева, след като имала възможността да се запознае с материалите, получени чрез СРС, тя възрази срещу допускането им, тъй като разрешението на съда за използването им не посочвало регистрационния номер на подаденото до него искане, а копието от аудиозаписа не посочвало крайния му момент, което, според жалбоподателката, позволявало манипулация. Според българския съд тези пропуски били технически грешки, които не влияят на валидността на получените доказателства, а цялата законна процедура по използване на тези доказателствени средства е била спазена. В края на краищата г-жа Горанова-Караенева била осъдена условно на лишаване от свобода. Тя се оплаква, че подслушването ѝ е било в нарушение на чл. 8 от Конвенцията, който гарантира правото на личен живот.

Решението: Съдът разграничава настоящото дело от делото *Association for European Integration and Human Rights and Ekimdzhiiev v. Bulgaria* (no. 62540/00), тъй като в случая не се атакува принципното съществуване на закон, позволяващ употребата на СРС, а конкретното му приложение спрямо конкретно лице. За да не е налице нарушение на правото на личен живот, намесата на властите следва да е предвидена в закон, да преследва легитимна цел и да е необходима в едно демократично общество. Потвърждавайки субсидиарната си роля в случая, ЕСПЧ приема заключението на българските съдилища, че използването на посочените доказателствени средства е било законно по българското право. Съдът отчита, че подслушването е извършено за целите на нарочно наказателно производство, за него е имало санкция на съда, а жалбоподателката е имала достъп до материалите и възможността да ги оспори. Освен това съществуват законови разпоредби относно достъпа, съхраняването и унищожаването на така получените материали. Затова Съдът намира намесата в правата на жалбоподателката за необходима с оглед на легитимната цел за превенция на престъпността.

ЕСПЧ обаче намира нарушение по оплакването по чл. 13 на Конвенцията за липса на ефективни вътрешноправни средства, като отхвърля твърдението на правителството, че жалбоподателката е можела да заведе иск по новата т. 7 от чл. 2 от ЗОДОВ (въведена с изменения през 2009 г.). Съдът посочва, че тази възможност не е била на разположение на жалбоподателката към момента на подаване на жалбата през 2005 г., а към настоящия момент българският съд трудно би уважил подобен иск, тъй като нормата няма ретроактивно действие, а и е изтекъл

петгодишният давностен срок за реализиране отговорността на държавата.

ЕСПЧ не присъжда на жалбоподателката обезщетение, защото смята, че намереното

нарушение е достатъчно, и присъжда само 1100 евро за разноси. По делото има частично особено мнение на двама от седемте съдии.

6. СВОБОДА НА ИЗРАЗЯВАНЕ, НА СЪВЕЩТА И РЕЛИГИЯТА, НА СЪБРАНИЯТА И НА СДРУЖАВАНЕ

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Държавите членки разполагат с тясна свобода на преценка да реагират срещу изказвания, направени в рамките на политически дебати по въпроси от обществен интерес. Затова осъждането на депутат, критикувал кралската институция в Испания, е в нарушение на чл. 10 от Конвенцията (свобода на изразяване).

Решение на Съда по делото [Otegi Mondragon v. Spain \(no. 2034/07\)](#)

Фактите: През февруари 2003 г. полицията в испанската Баска автономна област претърсила и затворила редакцията на всекидневника *Euskaldunon Egunkaria*, заподозрян, че е свързан със сепаратистката организация ЕТА. Десет души, включително редакторите на вестника, били арестувани. Те останали в ареста в продължение на пет дни, като после заявили, че са били изтезавани. В тази връзка на 26.02.2003 г., на пресконференция в Сан Себастиан, жалбоподателят, депутат в парламента на Баската автономна област и говорител на сепаратистката партия *Sozialista Abertzaleak*, коментирал посещение на краля на Испания в автономната област, което нарекъл „политически позор“. Той посочил, че кралят, в качеството си на главнокомандващ на въоръжените сили и полицията, е командвал и лицата, отговорни за изтезанията на редакторите на вестника. По думите му крал Хуан Карлос II „налага на нашия народ монархическия си режим чрез изтезания и насилие“.

Впоследствие разследването, започнало по повод твърденията на редакторите, че са били изтезавани, било прекратено поради липса на доказателства.

Във връзка с изказването на жалбоподателя срещу него било повдигнато обвинение за обида на краля. Съдилищата го признали за виновен и го осъдили на една година лишаване от свобода, приемайки, че кралят, като „посредник и гарант за законното функциониране на институциите“, заема неутрална позиция в политическия дебат и че изказването на жалбоподателя е било оскърбително и в явно незачитане на достойнството на кралската институция. Впоследствие изпълнението на наказанието на жалбоподателя било отложено, а по-късно той бил помилван.

Решението: ЕСПЧ приема, че осъждането на жалбоподателя е било „предвидено в закона“, както изисква чл. 10, § 2 от Конвенцията, и е целяло да защити репутацията и правата на краля на Испания. Що се отнася до пропорционалността на наместата, Съдът отчита, че жалбоподателят е бил депутат в парламента на Баската автономна област и говорител на политическа партия. Изказването, заради което е бил осъден, е засягало въпроси от обществен интерес, и следователно властите са разполагали с тясна свобода на преценка относно възможните санкции срещу него. Съдът посочва, че макар кралят на Испания да заема неутрална позиция в политическия дебат, е допустимо той да бъде критикуван по отношение изпълнението на официалните му функции или, както в случая, като символ на единството на държавата и конституционното устройство, което определени политически групи оспорват със законови средства. Нещо повече, изказването на жалбоподателя не е било насочено срещу личния живот или личното

достоинство на краля, нито е съдържало твърдения, че кралят носи индивидуална отговорност за извършването на престъпление, а е засягало кралската институция като символ на държавността. Съдът отчита и че наказанието, наложено на жалбоподателя, е било непропорционално тежко и заключава, че намесата в правата на жалбоподателя е била непропорционална и в нарушение на чл. 10 от Конвенцията.

Осъждането на журналистка, критикувала съдебно решение, е в нарушение на чл. 10 от Конвенцията (свобода на изразяване), защото съдилищата не са анализирали статията, написана от нея, в пълния ѝ контекст и не са ѝ дали възможност да докаже истинността на твърденията си.

Решение на Съда по делото [Cornelia Popa v. Romania \(no. 17437/03\)](#)

ЕСПЧ отчита, че националните съдилища не са анализирали написаното от жалбоподателката критично и в точния му контекст, а са подхождали формално. Те освен това са отказали да приемат като доказателства по делото документи, показващи, че срещу съдията, оплакал се от статията, се води дисциплинарно производство, а това би могло да докаже твърденията на жалбоподателката, че има основания за съмнение в професионалните му качества. Затова не може да се приеме, че жалбоподателката умишлено е наклеветила съдията. Съдът посочва още, че статията е съдържала оценъчни твърдения, което означава, че в някаква

степен е било допустимо преувеличение и дори провокация. Затова, въпреки че глобата, която жалбоподателката е била осъдена да плати, е била опростена от президента, ЕСПЧ заключава, че е нарушена свободата ѝ на изразяване по чл. 10 от Конвенцията.

Осъждането на жалбоподателката за клевета за това, че в писмо до началника на данъчните служби заявила, че заместник-директорката на висше учебно заведение, където учел синът ѝ, е корумпирана и злоупотребява с властта си, е в нарушение на чл. 10 от Конвенцията.

Решение на съда по делото [Siryk v. Ukraine \(no. 6428/07\)](#)

Съдът намира, че неясната формулировка на Гражданския кодекс относно понятието „разпространение на информация“ е направило невъзможно жалбоподателката да предвиди какви биха били последствията от изпращането на писмото. В допълнение Съдът посочва, че намесата в свободата на изразяване на жалбоподателката не е преследвала легитимна цел и не е била пропорционална, тъй като г-жа Siryk не е отправила обвиненията си публично, целта ѝ е била единствено да се упражни контрол върху неправомерното според нея поведение на един държавен служител, писмото, наред с фактическите твърдения, е съдържало оценъчни съждения, а използваният в него език не е бил обиден или непремерен.

7. ЗАБРАНА ЗА ДИСКРИМИНАЦИЯ

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Държавата разполага с минимална свобода на преценка, когато взема мерки, ограничаващи основните права на ХИВ-позитивните лица, и е длъжна да обоснове много убедително всяко едно ограничение.

Решение на Съда по делото [Kiyutin v. Russia \(no. 2700/10\)](#)

Фактите: Жалбоподателят е узбекски гражданин, който е роден в СССР и от 2003 г. живее в Орловска област в Русия. През 2003 г. той се оженил за руския, а през 2004 г. от брака им се родила дъщеря. Жалбоподателят кандидатствал за разрешение за постоянно пребиваване в Русия и при провеждането на задължителните за това медицински прегледи било установено, че е ХИВ-позитивен. По закон това състояние е пречка за предоставянето на разрешение за постоянно пребиваване и затова молбата на г-н Kiyutin била отхвърлена.

Решението: Жалбоподателят се оплаква от отказа да му бъде издадено разрешение за постоянно пребиваване в Русия. ЕСПЧ подчертава, че Конвенцията не гарантира правото на един чужденец да влезе или да се установи в дадена държава, нито задължение за държавата да се съобразява с избора на местоживееене на семейните двойки. Държавите обаче следва да осъществяват емиграционен контрол на недискриминационен принцип. Отчитайки още, че г-н Kiyutin е имал семеен живот в Русия, Съдът заключава, че чл. 14 от Конвенцията (забрана на дискриминацията) във връзка с чл. 8 (право на личен и семеен живот) е приложим в случая. Съдът приема, че инфекцията с ХИВ представлява „друг

някакъв признак” по смисъла на чл. 14 от Конвенцията.

Съдът подчертава, че ХИВ-позитивните са уязвима група, тъй като в миналото са били дискриминирани, било заради общото неразбиране на начина на разпространение на болестта, било заради предубеждения, свързани с начина им на живот. Следователно при всяко ограничаване на основни права на тази уязвима група държавата разполага с тясна свобода на преценка и е длъжна да обоснове много убедително всяко едно ограничение.

Съдът приема, че ограничаването на свободата на придвижване може да е ефективно за защита на общественото здраве, но само при силно заразни болести с кратък инкубационен период. Присъствието на ХИВ-позитивен в страната само по себе си не представлява заплаха за общественото здраве, особено като се има предвид, че начинът на предаване на заболяването е един и същ, без значение продължителността на престоя на заразените в Русия или неговата националност. Руското право не предвижда ограничения за туристите, краткосрочно пребиваващите в страната или самите руски граждани, които са ХИВ-позитивни. Следователно няма оправдание за подобно селективно прилагане на ограниченията, тъй като не може да се направи изводът, че опасността от заразяване при постоянно пребиващите е по-висока, отколкото при тези други категории лица. Съдът също така отбелязва, че макар потенциално да съществува риск ХИВ-позитивните чужденци в бъдеще да представляват финансово бреме за здравната система, това не е основателно възражение в случая на г-н Kiyutin, тъй като в Русия чужденците нямат право на безплатна здравна помощ освен в спешни случаи. Съдът посочва още, че руското право предвижда автоматично ограничение на правото на постоянно пребиваване на

ХИВ-позитивните чужденци, без да е предвидена преценка на фактите в отделния случай. Затова г-н Kyutin е бил жертва на дискриминация, в нарушение на чл. 14 от Конвенцията.

- ДЕЛА НА СЕС

Отчитането на пола на застрахования като рисков фактор в застрахователните договори представлява дискриминация.

Решение на СЕС по дело [C-236/09](#)

Фактите: Белгийското сдружение на потребителите *Test-Achats ASBL* и две физически лица подали пред белгийския Конституционен съд жалба за отмяна на белгийския закон, с който се транспонира Директива 2004/113/ЕО на Съвета от 13.12.2004 г. относно прилагане на принципа на равното третиране на мъжете и жените по отношение на достъпа до стоки и услуги и предоставянето на стоки и услуги (ОВ L 373, стр. 37; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 7, стр. 135). Поначало Директивата забранява да се отчита полът при изчисляването на застрахователните премии и обезщетения по договори, сключени след 21.12.2007 г. При определени обстоятелства след тази дата обаче държавите членки могат да допуснат дерогации от правилото по отношение на независещи от пола премии и обезщетения. Пет години след транспонирането на Директивата, т.е. на 21.12.2012 г., държавите членки следва да преразгледат основанията за тези дерогации въз основа на най-новите актюерски и статистически данни, както и на доклад, представен от Комисията.

Белгийският Конституционен съд е отправил запитване до СЕС, за да се прецени съвместимостта на съдържащата се в Директивата възможност за дерогация с норма от по-висок ранг, а именно с принципа на правото на Съюза на равно третиране на жените и мъжете.

Решението: Съдът отбелязва, че съгласно чл. 8 от Договора за функционирането на Европейския съюз във всички свои дейности Съюзът полага усилия за премахване на неравенствата и насърчаване на равенството между мъжете и жените. Въпреки това, доколкото към момента на приемане на Директивата използването на актюерските фактори, свързани с пола, е широко застъпено при предоставянето на застрахователни услуги, законодателят е имал основание да въведе новото правило по отношение на независещи от пола премии и обезщетения постепенно и с подходящи преходни периоди. Предвидената възможност за дерогация следва да бъде преразгледана през 2012 г., но на практика в Директивата няма краен срок, в който дерогацията може да се прилага. При тези обстоятелства има опасност правото на Съюза да допусне без ограничение във времето дерогация от изискването за равно третиране на жените и мъжете. Ето защо разпоредбата, която дава възможност на съответните държави членки да запазят без ограничение във времето дерогацията, пречи да се постигне целта за равно третиране на жените и мъжете, и следва да се приеме за невалидна след изтичането на подходящ преходен период. Поради това СЕС постановява, че в сектора на застрахователните услуги дерогациите от общото правило за равно третиране на мъжете и жените по отношение на премии и обезщетения, независещи от пола, ще бъдат невалидни след 21.12.2012 г.

8. ПРАВО НА СОБСТВЕНОСТ

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

Закъснялото вписване в имотния регистър на цялата площ на възстановен имот нарушава правото на собственост по чл. 1 от Протокол 1, а формалистичният подход на съдилищата при доказване на неимуществените вреди по дела по ЗОДОВ води до неефективност на това вътрешноправно средство, в нарушение на чл. 13 от Конвенцията.

Решение на Съда по делото [Marinov v. Bulgaria \(no. 36103/04\)](#)

Фактите: През 1977 г. имотът на г-н Маринов бил отчужден в обществен интерес за построяването на административна сграда и улица. С приемането на реституционното законодателство през 1992 г. имотът му бил възстановен, тъй като предвиденото мероприятие така и не било изпълнено. Едва през 2001 г. обаче пълната площ на имота била отразена в имотния регистър и било възможно жалбоподателят да го ползва в неговата цялост.

Г-н Маринов завел дело за вреди по ЗОДОВ. Националният съд признал, че той не е могъл да ползва целия си имот поради незаконни бездействия на администрацията, но приел, че внасянето на имота в имотния регистър не било съществено за упражняване правото му на собственост, както и че жалбоподателят не е успял да докаже причинените му неимуществени вреди.

Решението: Според ЕСПЧ жалбоподателят е имал легитимно очакване да може да упражнява правото си на собственост в неговия пълен обем, което предполага и уреждането на всички съпътстващи

формалности, сред които и правилното вписване в имотния регистър. В практиката си Съдът е приемал, че неизпълнението на решение, което признава право на собственост, както и неоправданото забавяне при изпълнението на такова решение представляват намеса в правото на собственост (например делата *Mutishev and others v. Bulgaria*, no. 18967/03, и *Lyubomir Popov v. Bulgaria*, no. 69855/01). В конкретния случай забавянето на точното вписване на имота и поведението на местната власт в продължение на девет години е довело до намеса в правата на г-н Маринов, която не е оправдана и не е била законосъобразна.

Що се отнася до процедурата по ЗОДОВ, ЕСПЧ посочва, че макар по принцип тя да може да доведе до присъждане на обезщетение за имуществени и неимуществени вреди, причинени от забавяния в процеса на реституция, в конкретния случай българският съд е подхождал твърде формално при доказването на неимуществени вреди, което означава, че средството в този случай не е било ефективно и че има нарушение на чл. 13 от Конвенцията.

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Отказът на властите да разрешат на жалбоподателите да строят в имота си, който, след като бил закупен от тях, бил обявен за исторически паметник, без жалбоподателите да могат да получат друг имот в замяна, е в нарушение на правото им мирно да се ползват от собствеността си.

Решение на Съда по делото [Potomska and Potomski v. Poland \(no. 33949/05\)](#)

Жалбоподателите закупили земята през 1974 г., а през 1987 г. тя била обявена за исторически паметник, тъй като на нея имало еврейско гробище. Така жалбоподателите нямали право да строят на земята си, а опитите да бъдат компенсирани с друг парцел се провалили.

ЕСПЧ изтъква, че жалбоподателите не са разполагали със средство, чрез което да накарат властите да им предоставят друга земя в замяна. Те са подавали молби, които обаче властите имали пълна дискреция да отхвърлят. Несигурността, в която жалбоподателите са останали в продължение на години, означава, че намесата в правото им на собственост е била непропорционална и те са били

принудени да понесат прекомерно лично бреме.

Разрушаването на домовете на жалбоподателите по време на военна операция на руската армия в Чечения не намира опора в националното право и е в нарушение на чл. 1 от Протокол 1 (защита на собствеността).

Решение на Съда по делото [Esmukhambetov and others v. Russia \(no. 23445/03\)](#) – виж раздел 1.

9. СВОБОДА НА ПРИДВИЖВАНЕ

• ДЕЛА НА СЕС

Граждани на трета страна, чието дете е гражданин на държава членка, могат да пребивават и работят в тази държава, тъй като противното би лишило детето от възможността да се ползва от най-съществената част от правата, свързани със статута му на гражданин на Съюза.

Решение на СЕС по дело [C-34/09](#)

Фактите: Г-н Ruiz Zambrano и съпругата му, които са колумбийски граждани, подали молба за убежище в Белгия. Молбата била отхвърлена и властите им разпоредили да напуснат територията на Белгия. Докато двойката пребивавала в страната, съпругата на г-н Ruiz Zambrano родила две деца, които придобили белгийско гражданство. В качеството си на роднини по възходяща линия на белгийски граждани г-н Ruiz Zambrano и съпругата му подали молба за установяване в Белгия. Молбата им била отхвърлена, тъй като според белгийските власти те съзнателно, с цел да узаконят собствения си престой в страната, пропуснали да извършат необходимите постъпки с оглед признаването на колумбийско гражданство на децата им.

Междувременно, независимо че нямал съответното разрешение, г-н Ruiz Zambrano започнал работа. Благодарение на това към момента на раждането на второто му дете той разполагал с достатъчно средства, за да издържа семейството си. Работодателят му правел установените по закон социалноосигурителни удържки и вноски.

Впоследствие г-н Ruiz Zambrano останал няколко пъти без работа, поради което подал молби за обезщетение за безработица. Те обаче били отхвърлени. Националният съд, който бил сезиран с

жалба срещу отказите да се предостави обезщетение, отправил до СЕС въпрос дали въз основа на правото на Съюза г-н Ruiz Zambrano може да пребивава и работи в Белгия и дали правото на Съюза е приложимо дори ако белгийските деца на г-н Ruiz Zambrano никога не са упражнявали правото си на свободно движение на територията на държавите членки.

Решението: СЕС изтъква, че родените в Белгия деца на г-н Ruiz Zambrano безспорно са придобили белгийско гражданство и следователно имат статут на граждани на Съюза. Правото на Съюза обаче не допуска национални мерки, които да водят до лишаване на неговите граждани от възможността действително да се ползват от най-съществената част от правата, които този статут им предоставя. Именно до това би довел отказът на държава членка да предостави право на пребиваване и разрешение за работа на гражданин на трета държава, чиито малолетни деца са граждани на посочената държава членка. На практика, вследствие на отказа да се предостави право на пребиваване децата би трябвало да напуснат територията на Съюза, за да придружат родителите си. По същия начин, ако не се предостави разрешение за работа на родителите, съществува опасност те да не разполагат със средствата, необходими за издръжка на семейството им, вследствие на което децата, граждани на Съюза, отново би трябвало да напуснат територията му. При такива условия децата няма да имат възможност да упражняват най-съществената част от правата, които статутът им на граждани на Съюза им предоставя. Това важи дори когато детето никога не е упражнявало правото си на свободно движение на територията на държавите членки.

Гърция е осъдена да заплати еднократно сумата от 3 милиона евро за закъснение в транспонирането на директива относно обезщетението на жертвите на престъпления (Директива 2004/80/ЕО на Съвета от 29.04.2004 година, ОВ L 261, стр. 15). Според СЕС мерките, насочени към улесняване на обезщетяването на жертвите от престъпления,

допринасят за свободното движение на хора и за защитата на физическата неприкосновеност на гражданите на Съюза, които се придвижват от една държава членка в друга.

*Решение на СЕС по дело [C-407/09](#)
[Комисия/Гърция](#)*

10. ДРУГИ ПРАВА

• ДЕЛА НА ЕСПЧ СРЕЩУ ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Поставянето на разпятия в класните стаи в Италия не води до индоктринизация или налагане на християнската религия и затова не е в нарушение на чл. 2 от Протокол 1, който гарантира на родителите правото да възпитават децата си в съответствие със собствените си религиозни възгледи.

Решение на Голямото отделение по делото [Lautsi and others v. Italy](#) (no. 30814/06)

Фактите: През учебната 2001-02 г. синовете на г-жа Lautsi (вторият и третият жалбоподател) посещавали държавно училище в гр. Албано Терме, където във всяка от класните стаи било поставено разпятие. Съпругът на г-жа Lautsi поискал религиозните символи в училището, включително разпятията, да бъдат махнати, но училищното настоятелство отхвърлило предложението. Изтъквайки, че е нарушен принципът на светската държава, г-жа Lautsi подаде жалба пред административните съдилища, която обаче била отхвърлена, като съдилищата приели, че наличието на разпятия в класните стаи се основава на кралски укази от 1924 и 1928 г. и не е в нарушение на принципа на светската държава. Според тях разпятието представлява част от идентичността на италианската нация, както и исторически и културен символ, олицетворяващ ценностната система, залегнала в основата на италианската конституция.

Решението: Г-жа Lautsi и синовете ѝ се оплакват, че е било нарушено правото им на образование по чл. 2 от Протокол 1. Според Съда чл. 2 от Протокол 1 задължава държавите, упражнявайки функциите си в областта на образованието, да зачитат правото на родителите да възпитават децата си в съответствие с религиозните и философските си възгледи. Държавите разполагат с широка свобода да регулират в тази област, стига приетите от тях правила да не водят до индоктринизация на децата. Според Съда наличието на разпятия в класните стаи, както и отделянето на повече внимание в учебната програма на една религия, която е имала преобладаващо значение в историята и традициите на страната (обсъждано в делата *Folgerø and others v. Norway* [GC], no. 15472/02, и *Hasan and Eylem Zengin v. Turkey*, no. 1448/04), не водят до такава индоктринизация. Съдът изтъква, че разпятието е пасивен символ, чието присъствие в класните стаи не може да се сравнява с преподаването на религия или с участието в религиозни дейности. Съдът отчита още, че италианските училища са отворени за други религии освен християнството, като се разрешава носенето на символи с религиозно значение и се преподават всички признати вероизповедания. Жалбоподателите не са твърдели, че наличието на разпятия в класните стаи е довело до някакви опити за налагане на християнската религия на учениците, а г-жа Lautsi е запазила правото си да възпитава децата си в съответствие със собствените си религиозни и философски убеждения. Следователно италианските власти не са нарушили задълженията си по чл. 2 от Протокол 1.

Фондация „Български адвокати за правата на човека“

**Гр. София 1000
Ул. „Гурко“ № 49, вх. А, ет. 3
Тел.: 02/980 39 67
Тел./Факс: 02/980 66 33**

e-mail: hrlawyer@blhr.org

www.blhr.org

Редактор на броя Даниела Ботева. За изготвянето допринесоха адв. София Разбойникова, адв. Диляна Гитева и Милена Ванкова. Е-mail за връзка: hrlawyer@blhr.org

© Всички права запазени

Настоящата публикация е осъществена с подкрепата на Институт „Отворено общество“ – София. Изложените в нея мнения и позиции принадлежат единствено на авторите на този материал. Те по никакъв начин не могат да се приемат за израз на мнения и позиции на Институт "Отворено общество" – София.

